

Formannskapetets behandling av sak 29/2021 i møte den 25.03.2021:

Vedtak

Høringsuttalelse – NOU 2020:15 Det handler om Norge.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har NOU 2020:15 «Det handler om Norge - Bærekraft i hele landet» ute på høring, med høringsfrist 26. mars 2021. Distriktsdemografiutvalgets utredning belyser konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene for statlig, kommunal og privat sektor, og det presenteres forslag til mulige løsninger. Formålet med utvalget var blant annet å få mer kunnskap om hvordan utviklingen mot økt andel eldre og færre yrkesaktive vil påvirke de mindre sentrale områdene i landet, få identifisert konsekvenser og utfordringer, særlig med hensyn til å opprettholde bærekraftige samfunn, og få forslag til hvordan utfordringene kan bli møtt av myndigheter og private.

En hovedutfordring for kommunene i Øst-Finnmark er å holde på befolkningen mellom 20 og 40 år. Dette er en trussel for samfunnsutviklingen lokalt, men også nasjonalt. Det at et slikt geopolitisk viktig område for Norge er i ferd med å få redusert sin befolkning vil kunne ha sikkerhetspolitiske utfordringer for nasjonen. Det er også viktig å legge til rette for vekst i de kommunene der samisk er dagligspråk, med tanke på å overbringe samisk språk og kultur til kommende generasjoner.

Det paradoksale er at landsdelen ikke har mangel på naturressurser og muligheter for næringsutvikling, men mangel mennesker til å utnytte potensialet.

Det er derfor maktpåliggende for sentrale myndigheter å sette i gang tiltak som kan snu flyttestrømmen og stimulere unge mennesker til å satse i nord. Det å skape attraktive arbeidsplasser og lokalsamfunn med tiltrekningskraft er viktige stikkord for å lykkes.

Tana kommune vil derfor komme med forslag til konkrete tiltak som vi mener vil kunne bidra til å snu den negative utviklingen.

- Legge til rette for at de rike naturressursene i Finnmark forvaltes på en måte som kommer lokalsamfunnene til gode i form av arbeidsplasser, kompetanseutvikling og inntekter.
- Ha egne satsinger på næringer der Finnmark har særskilte forutsetninger for å lykkes, f eks reiseliv. Styrke de regionale utviklingsmidlene. Legge til rette for at våre felles fiskeressurser kommer lokalsamfunnene til gode ved å øke kystfiskekvota og fastsette kvoter som gjør det mulig å livnære seg av fiske i åpen gruppe.

- Videregående utdanning.
  - Det må i mye større grad legges til rette for borteboende elever.

Alle elever som må reise bort for å få gjennomført sin videregående skole (bo på hybel) skal ha tilrettelagt hybel med oppfølging av voksenkontakt. Kostnader for å bo borte fra eget hjem, skal ikke gi større utgifter for eleven og pårørende, en for en elev som kan bo hjemme.
- Desentralisert høyere utdanning. Tilgangen på helsepersonell og lærere kommer til å bli knappere i årene som kommer. Det er derfor viktig at utdanningskapasiteten økes i tråd med det samlede behovet, og at man i langt større grad enn i dag legger til rette for at folk kan utdanne seg der de bor.
  - Utdanningssystemene, fra universitet/høyskole til lokale studiesentre, må i større grad organiseres og styres slik at det gis tilbud om desentrale utdanningsløp og desentral praksis som underbygger bærekraft og verdiskapning i distriktene.
  - Det må gis anledning til at ansatte i helseforetakene kan drive med forskning også på de mindre enhetene
- Styrke de boligpolitiske virkemidlene tilpasset distriktene
  - Det er på mange plasser i distriktene mangel på boliger, selv om det er mange hus som står tomme. Det har sammenheng med at disse i stor grad brukes som ferieboliger. For en ung familie i en etableringsfase er det å bygge seg sin egen bolig i distriktene av Nord-Norge forbundet med stor økonomisk risiko, hvis banken i det hele tatt gir lån. Derfor må husbanken på banen med tiltak som gjør at unge i etableringsfasen har mulighet til å pusse opp eller bygge egen bolig.
  - For å øke bolysten, må såvel bofaste som tilflyttere gis økonomisk stimulans til å forbedre boligstandarden. Det må derfor innføres momsfratak for bygging av ny bolig og renovering av eksisterende boligmasse i de områder av Nord-Norge med størst fraflytting/nedgang i folketalle
- Bruke statlige arbeidsplasser som distriktspolitisk virkemiddel
  - Mange kommuner har ikke mangel på arbeidsplasser, men har mangel på relevante arbeidsplasser hvis begge i et parforhold skal ha arbeid etter

kompetanse. Statlig sektor bør organiseres etter prinsippet «desentralisere det man kan, sentralisere det man må»

- Nesten 40 % av statlige arbeidsplasser har siden krigen vært konsentrert om det sentrale Østlandet, og bidratt til sterk folkevekst der. Det er både rett og rimelig at disse kan spres mer rettferdig for å gi en mer positiv demografisk utvikling der men i dag opplever nedgang i folketallet. Det er derfor viktig at Stortinget på nytt ser på forslagene i Hagenutvalget som i januar 2018 la fram forslag på større og mindre statlige oppgaver som kunne flyttes til politisk nivå i regionene. I alt ble kun drøye 50 slike oppgaver overført fra staten, flere av dem uten at det fulgte med tilstrekkelig finansiering. Det må være en forutsetning at samme budsjett som staten brukte på dette, også blir samme budsjettbeløp som regionene har disponible. Et eksempel på statlig makt som kan overføres regionalt politisk nivå er forvaltning av motorferdselsloven. Regionene har fått økt myndighet på politikk for friluftsliv. Da må det logisk også være slik at staten har tillit til at de kan forvalte lovverket slik at det øker bolysten i vår del av landet.
- Etablere flere «Statens hus» i de nye regionene, og som i Troms og Finnmark legges til 5 – 6 definerte regioner hvor 4-6 kommuner er tilknyttet disse. I disse «Statens hus» skal desentraliserte/utflyttet statlig virksomhet fra det sentrale Østlandet ha sine nye arbeidsplasser. De skal ikke legges til regionhovedstaden Tromsø, men kan legges også til fylkeshovedstaden Vadsø.
- Nærings- og fiskeridepartementet har nettopp utlyst to ledige stillinger tilhørende departementet, men hvor de ansatte kan bo hvor de vil i Norge og jobbe derfra! Derfor må ansettelsespolitikken i staten endres i samsvar med dette og som en varig ordning slik at det ikke skal være krav om arbeidssted Oslo. Dette åpner for at kompetansearbeidskraft ikke lenger må flytte til Oslo.
- De kulturpolitiske virkemidlene må forvaltes på en måte som gjør at de kommer distriktene til gode. Det at «det skjer noe» er en nøkkel for å sikre aktivitet og dermed attraktivitet.
- Bygge ut en framtidsrettet infrastruktur som inkluderer vei, flyruter, sjøtransport, fiskerihavner og digital infrastruktur
- Gjennomgå virkemidlene i tiltakssonen for å sikre at de fortsatt har effekt, og vurdere «Svalbardskatt» i midt- og øst-Finnmark.

- Gi økt politisk styring på overskuddet av verdiskapingen i distrikt-Norge. Både kommuner og regioner må få rett til å ta ut en grunnrente for å finansiere både offentlige tjenester, utbygging av infrastruktur og støtte til utvikling av næringslivet.